

Ühiskonnaõpetuse ainekava 6. ja 9. klass

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne. Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi ainaena. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht. III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus. Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult. Aine eesmärk on kujundada aktiivseid ja vastutustundlikke kodanikke.

II kooliaste – 6.klass ühiskonnaõpetus

II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koosseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht. Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

II kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:

1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
6. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
12. Käitub teadliku tarbijana.

Lähtuvalt õpilaste valmisolekust ja teadmiste tasemest, Läänemaa piirkonna eripärast või kui ilmub uusi õppetööks sobivad materjale, saab õpetaja teha lõplikud otsused, kuidas tunde ülesse ehitada ja millele rõhuasetus panna.

Näidis ainekava 6.klassi ühiskonnaõpetuse jaoks:

6.klass ÜHISKONNAÕPETUS				
Õpitulemused	Teema ja õppesisu	Üldpädevuste ja läbivate teemade käsitlemine Lõiming ja piirkondliku ning kooli eripära arvestamine	IKT, praktilised tööd , õppekäigud, õpiprojektid jm	Hindamine
Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine				
<p>ÕPILANE:</p> <p>Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.</p> <p>Loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi.</p> <p>Leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena.</p> <p>Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi ning selgitab nende olulisust.</p> <p>Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.</p>	<p>Esmaste teadmiste ja kogemuste saamine demokraatias osalejana ning kogukonna (klassi, kooli ja kodukoha) liikmena.</p> <p>Demokraatia klassis, koolis ja kogukonnas. Peamised õigused ja kohustused. Seadused ja institutsioonid.</p> <p>Mõisted: kohalik omavalitsus, seadus, lapse õigused, peamised inimõigused, sõnavabadus ja selle põhimõtted, demokraatia,</p>	<p>Üldpädevused: Sotsiaalne pädevus (koolidemokraatias osaledes), suhtluspädevus, ettevõtluspädevus</p> <p>Ainetevaheline lõiming: Klassijuhataja tund - Õpilasesindusse kandideerimine.</p> <p>Inimeseõpetus- Ettepanekud õpilasesindusele ja kohalikule omavalitsusele.</p> <p>Läänemaa eripärast lähtuvalt võimalusel õppekäiguna kohalike ettevõtete külastused või kutsuda külalisesineja tundi andma.</p>	<p>Õpilasmavalitsuse esindaja ja/või huvijuht teevad külaslistunni ning tutvustavad juba tehtut ja ka plaanitavat.</p> <p>Rühmatöö: Õpilaste ettepanekud koolielu parandamiseks. Esitluse koostamine/plakat</p> <p>KOV esindajaga kohtumine ja/või KOV külastus. Õpilased saavad teha ettepanekuid kodukohas vajalikest muudatustest või algatustest.</p> <p>Loovülesanne "Unistuste kool". Mida unistuste koolis õpetatakse, kes õpetavad, kes õpivad, milline on koolipäev?</p>	<p>Eneseanalüüs</p> <p>Plakat</p> <p>Õiguste ja kohustuste tasakaalu kujutava skeemi koostamine ja arutelu.</p> <p>Loovülesanne „Unistuste kool“ ettekanne</p>

<p>Kirjeldab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.</p> <p>Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.</p>	<p>vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus.</p> <p>Peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid, õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.</p> <p>Kooli sisekord (kodukord).</p> <p>Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.</p>			
<p>Kultuur</p>				
<p>ÕPILANE:</p> <p>Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.</p> <p>Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.</p>	<p>Kultuurilised erinevused ja nende aktsepteerimine.</p> <p>Mõisted: kultuur, religioon, võrdõiguslikkus ja sallivus, sooline võrdõiguslikkus. pere ja suguvõsa, kogukond.</p>	<p>Üldpädevused:</p> <p>Väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus (koolidemokraatias osaledes), suhtluspädevus.</p>	<p>Rollimängud, kohtumised erinevate kultuurikandjatega enda kogukonnast ja kaugemalt.</p> <p>Intervjuu teisest rahvusest inimesega, kes elab Eestis. Vormistus kirjalik.</p> <p>Intervjuu mõnda konfessiooni kuuluva inimesega.</p>	<p>Referaat – erinevad usundid ja rahvused kodukohas ning Eestis</p> <p>Esitlus – intervjueeritud inimeselt saadud teabe edastamine kaalastele</p> <p>Pildianalüüs</p> <p>Juhtitud kujutlus</p> <p>RATT</p>

Planeerimine ja tarbimine

ÕPILANE:

Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.

Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.

Käitub teadliku tarbijana.

Toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest.

Koostab eelarve etteantud piirides;

Kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.

Elukutsed – teadmised ja oskused.
Elukestev õpe.
Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Teadlik, säästev tarbimine.
Töökultuur ja tööeetika.

Risk, turvalisus, aja- ja kulutuste planeerimine, tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine, tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale, elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Üldpädevused: Väärtuspädevus, matemaatikapädevus, ettevõtluspädevus

Ainetevaheline lõiming: Matemaatika, loodusõpetus, inimeseõpetus

Rahatarkusega seotud e-materjalid <https://etunnid.tagaskooli.ee/jarelvaatamiseks/rahatarkus/>

<https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus/opematerjalid-ii-kooliaste>

Endale sihi seadmine raha kogumine ja/või säästmine enda seatud eesmärgi jaoks. Seejärel detailse plaani paika panemine - kust on võimalik raha teenida või kokku hoida - millised oleksid variandid ja alternatiivid, kui kaua läheb antud eesmärgi saavutamiseks jne. Pidada logi ja teha kokkulepitud perioodi (nt 4 nädalat) ülevaade ja eakohane analüüs protsessist.

Rühmatöö: Õpilased uurivad ise kohalikke ettevõtteid - millega tegelevad, mis ameteid seal peetakse. Esitlus

Isiklik eelarve ja selle analüüs – kuidas ja miks püstitas õpilane endale eesmärgid, mida nende täitmiseks tegi, millised olid õppetunnid ja tulemused.

Tootmise ja tarbimise uurimus

Rühmatöö hinne

			Väikestes rühmades firma idee väljamõtlemine, tegevuse mõtlemine, võimalusel elluviimine. Arvestada tuleb kas on väljaminekuid, kuidas nee katta. Tegevus võib olla ka nt klassiüritus, koolis ürituse korraldamine jne	
Allikad ja autoriõigused Antud plokk ei pea olema eraldiseisev, vaid soovituslikult toetab kõikide teiste teemade ja õppesisu toetajana.				
ÕPILANE: Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.	Mõisted: Fakt, arvamus, allikas, argumenteerimine, autoriõigused, viitamine.	Üldpädevused: suhtluspädevus - argumenteerimine, enda arvamuse põhjendamine. Ainetevaheline lõiming: Kirjandus, ajalugu, informaatika Õpilane kirjutab usaldusväärseid allikaid ja viitamist kasutades arvamuse, kus toob enda arvamuse põhjendamiseks sisse ka fakte.	Arvamusloo või referaadi kirjutamine/koostamine kasutades usaldusväärseid allikaid ja korrektset viitamist. Võrdlemine - õpilane loeb lühitekste ning määrab, kas tegu on arvamuse või faktiga.	Arvamuslugu - õpilane kirjutab usaldusväärseid allikaid ja viitamist kasutades arvamuse, kus toob enda arvamuse põhjendamiseks sisse ka fakte.

III kooliaste – 9.klassi ühiskonnaõpetus

III kooliastme ühiskonnaõpetuse põhifookus on kriitilise analüüsioskusega kodaniku kujundamine, kes huvituks oma kodukandis ja laiemalt maailmas toimuvast. Mõistaks enda rolli märkajana, osalejana ning sekkujana perekonna, kogukonna ja ühiskonna tasandil. On oluline, et kolmanda

kooliastme ühiskonnaõpetuse tundide raames pööratakse lisaks teadmiste ja oskuste saavutamisele ka olulist tähelepanu kodanikuosaluse soosimisele, mida aitavad kujundada õppekavas kirjeldatud alusväärtused.

III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.
2. Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.
3. Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob
4. Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.
5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.
6. Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.
7. Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.
8. Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.
9. Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
10. Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.
11. Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.
12. Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.
13. Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.
14. Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.
15. Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
16. Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

Lähtuvalt õpilaste valmisolekust ja teadmiste tasemest, Läänemaa piirkonna eripärast või kui ilmub uusi õppetööks sobivad materjale, saab õpetaja teha lõplikud otsused, kuidas tunde ülesse ehitada ja millele rõhuasetus panna.

Näidis ainekava 9.klassi ühiskonnaõpetuse jaoks:

9.klass ÜHISKONNAÕPETUS				
Õpitulemused	Teema ja õppesisu	Üldpädevuste ja läbivate teemade käsitlemine Lõiming ja piirkondliku ning kooli eripära arvestamine	IKT, praktilised tööd , õppekäigud, õpiprojektid jm	Hindamine
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted: kuidas ühiskond toimib ja kellest koosneb.				
Ühiskonna institutsiooniline struktuur – kuidas avaliku sektori, äri-(era)sektori ja kolmanda sektori/vabakonna koostöös tagatakse hästi toimiv ühiskond. Põhifookus: erinevate sektorite roll ja koostöö ühiskonnas.				
<p>ÕPILANE: Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris; Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.</p>	<p>Ühiskond, kui terviklik süsteem, kus erinevad osapooled mõjutavad ning samas sõltuvad teineteisest. Erinevate sektorite tegevuses ja koostöös ühiskonnas ning üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda avaliku sektori, erasektori ja vabakonna tegevuses. Mõisted: ühiskond, avalik sektor, riigiasutus, avalik-</p>	<p>Läbivad teemad: „kultuuriline identiteet“ – õpilastele võib anda ülesande uurida, kuidas kultuurilised erinevused võivad mõjutada riikidevahelist diplomaatiat või ettevõtete rahvusvahelist koostööd. Otsida nt grupitööna erinevaid näiteid selle kohta. „sotsiaalne ja kodanikupädevus“ – õpilased võivad uurida, kuidas eri sektorid võimaldavad või takistavad kodanike osalemist ja kaasamist otsustusprotsessides. Ainetevaheline lõiming: matemaatikaga, loodusainetega. Läänemaa eripärast lähtuvalt võimaluse korral kutsuda tundi erinevate sektorite esindajaid või võtta ette õppekäike.</p>	<p>Õpilased saavad uurida, kuidas erinevad sektorid mõjutavad keskkonda ning otsida konkreetseid näiteid nt teadlaste ettepanekutest, kuidas toimida, et majandustegevus ei tekitaks keskkonnale korvamatut kahju. Arutelu, millised on nende inimeste kokkupuuted erinevate sektoritega? Töö allikatega - meediast näidete otsimine erinevates sektorites tegutsevate inimeste ja organisatsioonide</p>	<p>Hinnatakse õpilase individuaalset panust rühmatöodes läbi eneserefleksiooni ning rühmakaaslaste tagasiside alusel. Allikaga töö hindamine.</p>

	õiguslik asutus, era- (äri)sektor, eraettevõtte, kolmas sektor, mittetulundus organisatsioon, vabakond.		tegemiste kohta. Allikate põhjal saab kokku panna ka kas interaktiivse/füüsilise postri, kus on esitatud nii sektori iseloomustus kui ka elulised näited. Mini-ettekande koostamine kaaslastele - intervjuu lähedasega, et välja selgitada, millises sektoris intervjuueritav on tegev ning mis on tema tööülesanded ja mis on selle organisatsioone eesmärgid.	
Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne. Põhifookus: sotsiaalsete rühmade määratlemine.				
ÕPILANE: teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt; toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades	Mõisted: ühiskonnarühmad, rahvastikunäitaja, demograafia, migratsioon, immigrant, sisserändaja, kodanik, topeltkodakondsus, varjupaigataotleja. Ühiskonna koosnemine	Üldpädevused: Digipädevus, õpipädevus Ainetevaheline lõiming: Geograafia, ajalugu, matemaatika, emakeel	Eesti rahvastiku trendide uurimine – graafikute lugemine. Plakatid ja/või esitluse koostamine rahvastiku teemadel nt teemal hea kodanik; Eesti/ EL rahvastik vms Fotoülesanne - Elu Kakuma pagulaslaagris: https://maa	Plakatite koostamine, esitlus. Teadmistekontroll. Infootsingu ülesanne

<p>õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;</p> <p>loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;</p>	<p>mitmetest vastanduvatest huvidega rühmadest nt iga; sugu; tervises seisund; elukoht; kultuuriline, religioosne ja rahvuslik identiteet jm.</p> <p>Peamiste rahvastiku näitajate analüüs. Rändega seotud temaatika.</p> <p>Kes on hea kodanik?</p>		<p>ilmakool.ee/materjalid/10231/fotoulesanne-elukakuma-pagulaslaagris/</p> <p>Arutlev vestlus kasutades eelistatud – <u>arvatava tuleviku metoodikat</u>. Kirjutage kasti sisse oluline teema nt “Eesti rahvastik”, (vmt teema, milles näete hetkel probleemi). Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite. Arutlege õpilastega saadud tulemuste üle.</p> <p>Töö põhiseadusega: kodaniku kohustused ja õigused versus igäühe õigused ja kohustused</p> <p>Ajurünnak paarides: kas EV kodanikuks on lihtne või raske saada? Õpilased pakuvad oma teadmiste alusel põhjendusi mõlema</p>	
--	--	--	--	--

			väite kasuks. Väited kontrollitakse interneriotsingu abil. (Nt PPA koduleht) Arutlev vestlus, kas nende arvamused ühtisid tegelikkusega, mis neid mõtlema pani selle teema juures.	
Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne. Põhifookus: erinevate sotsiaalsete rühmade sidus koosseksisteerimine.				
<p>ÕPILANE: oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;</p> <p>võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;</p> <p>mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;</p> <p>märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida</p>	<p>Mõisted: ühiskondlik ebavõrdsus (ja võrdõiguslikkus vs võrdväärus) sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, sotsiaalne õiglus, identiteet, mitmekultuurilisus, subkultuurid.</p> <p>Ühiskonna toimimine ja erisustega arvestamine. Ühiskonna sektorite panus õiglasema ühiskonna loomisele.</p> <p>Identiteedi tähtsus inimese elus ning kuidas ühiskond</p>	<p>Ainealane lõiming: Kunst, emakeel ja /või võõrkeeled: koomiksite koostamine kultuuridevahelise suhtluse teemadel. Metoodika: http://www.comix4equality.eu/pdf/toolkit/comix4equality-toolkit-ee-web.pdf</p>	<p>Projektõpe: Meie klassi juured. Iga õpilane uurib oma perekonna lugu ja koostab lühireferaadi leitud rahva (või ka piirkondliku murde) kultuuritraditsioonides ning tutvustab seda kokku lepitud viisil (esitlus, fotokollaaž, plakat, video vm) kaaslastele. Külla võib kutsuda ka vanemaid, kes tutvustaksid mõne rahva kombeid; tutvustada rahvuskööke vms.</p> <p>Tööleht: üleilmastumise ohud ja võimalused, iga õpilane leiab esmalt ise näiteid mõlema väite</p>	

<p>konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;</p> <p>selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;</p> <p>mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuriline- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;</p>	<p>mõjutab selle kujunemist.</p> <p>Koostöö vajalikkus ja lahenduste leidmine ühiskonnas erimeelsuste puhul</p>		<p>juurde. Edasi arutatakse väiksemates rühmades ja lõpuks klassis ühiselt teema läbi.</p> <p>Paaristöö: Õpilane saab sedelid väidetega identeedi, religioosete traditsioonide ja rahvukultuuride jms kohta ühiskonnas ning peab otsustama, mis kasti ta sedeli paneb, st kas väide kehtib alati, enamasti või ainult mõnel juhul (<u>mänguvälja metoodika</u>). Paarilised arutavad, miks nad otsustasid nii nagu otsustasid. Antud meetodit saab teha ka liikumismänguna, kus astutakse samm edasi või tagasi või seistakse paigal.</p>	
<p>Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses. Põhifookus: inimeste õiguste ja kohustuste tundmine (perekonnaliikme rollist lähtuvalt).</p>				
<p>ÕPILANE: toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;</p>	<p>Mõisted: põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed</p>	<p>Ainetevaheline lõiming: Kunst, emakeel, inimeseõpetus, geograafia.</p> <p>Üldpädevused: õpipädevus, enesemääratluspädevus.</p>	<p>Paaristöö: õpilased arutavad, millistest kohustustest peavad täiskasvanud kinni pidama seoses lapse</p>	<p>Mõistekaardi koostamine.</p> <p>Paaris/rühmatöö hinne.</p>

<p>toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;</p> <p>märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;</p> <p>toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p> <p>seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.</p>	<p>õigused, lapse õigused, kohustused, privileegid, vastutus, diskrimineerimine, inimkaubandus</p> <p>Lapse õigused ja kohustused, millised kohustused ja õigused on vanematel.</p> <p>Arutletakse, tulenevalt oma rollist perekonnas, vastutuse võtmise olulisuse üle ning selle üle, kuidas noorukiea õigused ja vastutus erineb väikelapse või täiskasvanu eaga võrreldes. Õiguste ja privileegide vahekord. Õppes pööratakse rõhku järgmiste väärtuste kujundamisele nagu hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu.</p>	<p>Läbivad teema: kultuuriline identiteet, väärtused ja kõlblus</p>	<p>kasvatamisega. Valivad välja enda hinnangul 3 kõige olulisemat kohustust ning panevad need kirja. Lisavad juurde selgituse - <i>sellist kohustust on vaja, kuna....</i> Info kogumiseks kasuta õiguskantsleri kui lasteombudsmani <u>kodulehte</u>.</p> <p>Mõistekaardi koostamine: Mõiste <i>privileeg</i> tähenduse uurimine. Mõistekaardi koostamise järel võiks toimuda arutlev vestlus, mille järel saab koostada definitsioonikaari, mille sõnastab õpilane ise – <i>minu definitsioon mõisele privileeg...</i></p> <p>Vabakirjutamine/ vabajoonistamine teemal: Inimõigused - pannakse kirja kõik seosed, näited ja mõtted, mis haakuvad uue teemaga.</p> <p>Klassiarutelu või arvamusfestivali</p>	
---	--	--	---	--

			<p>formaadis väitlus (väited on argumenteeritud; üksteist kuulatakse sisuliselt) jrg teemadel: Kuidas peaks toimima pere, kus üks vanem on ühte usku ja teine teist usku? Kuidas tuleks toimida, kui ühele vanemale on usk väga tähtis ja teine vanem ei ole usklik? Millised elukutsed peavad arvestama inimese religioossusega? Miks küsitakse Eesti kaitseväes inimese usulise kuuluvuse kohta ning saadud info pannakse koos nime, veregrupi ja teiste oluliste andmetega kaelas kantavale metallplaadile?</p>	
<p>Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses. Põhifookus: Mina õiguste ja kohustuste teostajana, märkajana, sekkujana.</p>				
<p>ÕPILANE: toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid; oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja</p>	<p>Mõisted: põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse privileegid, vastutus, hädaolukord, eriolukord,</p>	<p>Läbivad teemad: tervis ja ohutus, teabekeskond Üldpädevused: kodaniku- ja sotsiaalpädevus, matemaatikapädevus Ainealane lõiming: Ajalugu, emakeel</p>	<p>Töö põhiseadusega: Tabeliharjutus: Otsusta, kas põhiseadus paragrahvides toodud õigused kuuluvad põhiõiguste, kodanikuõiguste, sotsiaalõiguste, majanduslike õiguste või kultuuriliste õiguste kategooriasse. Märgi</p>	<p>Hinnata saab erinevate ülesannete sooritamist, rühmatööd. Teadmiste kontroll kriisi valmiduse kohta.</p>

<p>soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;</p> <p>toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p> <p>analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpituatsioonis ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.</p> <p>märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p> <p>analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.</p>	<p>kriisiõppus</p> <p>Peamised inimõigused (s.h lapse õigused)</p> <p>Analüüsib oma lähiümbrust märgates puudusi väärkas käitumises inimeste vahel ning oskab välja pakkuda lahendusi selliste olukordade ennetamiseks, lahendamiseks.</p> <p>Teema avamisel on oluline roll väärtuskasvatusel (võrdõiguslikkus, märkamine, hoolivus, austus, vastutus).</p> <p>Oluliste kriiside ära tundmine ja oskus neile pakkuda lahendusi.</p>		<p>tabelisse õigesse kohta vastav paragrahvi number. Nt: §45 §49 §29 §16 §37 §20 §28 §39</p> <p>Lugemise-loomise ülesanne: Õpilased tutvuvad virtuaalnäitus: Inimõiguste kujunemislugu: https://naitused.humanrightsestonia.ee/inimõiguste-kujunemislugu/old-home.html Õpilane valib endale huvipakkuva loo ning koostab kaaslastele selle teemalise miniettekande.</p> <p>Töö tekstiga: Sissejuhatuseks lasta õpilastel tutvuda leheküljega Lasteabi.ee - arutlev vestlus, kas ja miks vajab ühiskond sellist keskust? Töö tekstiga <i>Noort silmis süütuna näiva...</i>. Kasutada kolmeastmeline intervjuu meetodikat: I etapp – teksti lugemine; II etapp – õpilane koostab loetud teksti põhjal intervjuuküsimused, mille</p>	
--	--	--	---	--

			<p>vastused annavad edasi teksti peamise mõtte/sisu; III etapp – õpilane usutleb küsimustega kaaslast, kaaslane teda. Üks paariline esitab küsimusi ja paneb vastused kirja ning vastupidi; IV etapp – vahetatakse paarilisi ja räägitakse edasi, mida eelmine paariline kõneles, toetudes seejuures kirjapandud märksõnadele või vastustele.</p> <p>Kokkuvõtteks sõnastada ühiselt probleemi olemus ja võimalikud lahendused.</p> <p>Rühmatöö: Tegutsemine kriisides. Rühmad otsivad vastuseid küsimustele: Tuletage meelde, milliseid ohutuskampaaniaid te tead? Millised ohutuskoolituse oled Sina läbinud? Millisel telefoninumbri pead helistama, kui oled sattunud ohtu või märkad, et keegi teine vajab abi? Arutage rühmas, kas sul või su kaaslastel on vaja olnud kutsuda abi? Mis on juhtunud? Pane kirja</p>	
--	--	--	--	--

			<p>näiteid. Helistad hädaabi numbril. Päästekorraldaja vajab täpset ja selget ülevaadet sellest mis on juhtunud. Pane kirja, millist infot peaksid talle kindlasti andma ja kuidas edasi tegutsema? Lõpuks kontrollida vastuseid Häirekeskuse kodulehelt</p> <p>Projektöpe: Õpilased viivad kodus läbi uuring, kui valmis on minu kodu ja lähedased kriisiolukordadeks. Täida saada info põhjal tabel: <i>hästi on ...; parandamist vajaks...</i> Arutada tunnis ühiselt saadud tulemuste üle.</p>	
Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljususe kontekstis. Põhifookus: professionaalse ajakirjanduse eristamine muust meediast.				
<p>ÕPILANE: oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks; tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;</p>	<p>Mõisted: avalik-õiguslik meedia, erameedia, ajakirjandus, massikommunikatsioon, meedia, arvamusiider, meediavabadus, propaganda,</p>	<p>Üldpädevused: matemaatikapädevus, sotsiaalne- ja kodanikupädevus, digipädevus, õpipädevus</p>	<p>Uurimis ülesanne: Võrdle mõne Eesti erameediakanali ja Eesti Rahvusringhäälingu saatekavasid (TV; raadio). Õpilased leiavad näiteid erinevustest ja sarnasustest.</p>	<p>Hinnatakse õpilase individuaalset panust rühmatöodes läbi eneserefleksiooni ning rühmakaaslaste tagasiside alusel. Töö meediaga ülesannete hindamine</p>

<p>mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;</p> <p>märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;</p> <p>toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p>	<p>polariseerumine, kollane ajakirjandus</p> <p>Ajakirjanduse roll (informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, meelelahutus jm) ja vastutust avaliku arvamuse kujundamisel ühiskonnas. Erinevused meediasisul (professonaalne ajakirjandus versus “näiline ajakirjandus” (huvirühmade meedia, sotsiaalmeedia jms), süvavõltsingu kasutamine.</p>		<p>Töö meediaga: positiivsete näidete otsimine meediast, näiteks kuidas on aidatud erivajadusega inimesi; negatiivsete näidete otsimine, keda ja mis põhjustel on meedias kujutatud sildistavalt, naeruvääristavalt, stereotüüpelt? Uurimis ülesanne: Leida mitmes on Eesti käesoleval hetkel maailma ajakirjandusvabaduse indeksi pingereas. Kas koht on tõusnud või langenud võrreldes varasemate aastatega? Mida räägib antud koht pingereas meie ühiskonna kohta?</p> <p>Projektõpe: Uudistemapi koostamine</p>	
<p>Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljuse kontekstis. Põhifookus: informatsiooni kaudu mõjutamise märkamine.</p>				
<p>ÕPILANE: oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;</p>	<p>Teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: valeuudised, vandenõuteooriad, infosõda,</p>	<p>Üldpädevused: enesemääratluspädevus, kultuuri- ja väärtuspädevus, digipädevus.</p> <p>Ainetevaheline lõiming: ajalugu, inimeseõpetus, kunst.</p>	<p>Arutlev vestlus: mõtteharjutus: mis on mõjutamine ja mis eesmärgil seda kasutatakse? Kas mõjutamine on ainult</p>	<p>Hinnatakse õpilase individuaalset panust rühmatöodes läbi eneserefleksiooni</p>

<p>tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;</p> <p>mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;</p> <p>toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p> <p>hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid</p>	<p>tehisintellekt (AI), süvavõltsing, kommertsreklaam, sotsiaalreklaam, poliitreklaam, vaenukõne, sõnavabadus</p> <p>Sõnumite võimendamine ja mullistumine. Millistes olukordades mõjutamine toimub ning oskab märgata enda ümber erinevat liiki turunduskommunikatsiooni kui ka poliitilist propagandat.</p> <p>Infosõda, info ära kasutamine, et mõjutada demokraatliku arutelu.</p>	<p>Läbivad teemad: väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus</p>	<p>halb? Ideekaardi koostamine sel teemal.</p> <p>Töö meedia-allikatega: iga õpilane otsib kolm näidet sotsiaalmeediast, uudistest (võib olla ka veebiuudised) ja tänavapildist, kuidas inimesi mõjutatakse. Kirjeldab lühidalt, mis võib olla video/postituse/pildi/artikli eesmärk ja milliseid meetodeid kasutatakse ning millised tajuvead (järelused/eeldused) võivad tekkida. Töö vormistada kirjalikult. Iga näite juures peab olema pilt ja selgitus minimaalselt viie lausega.</p> <p>Testi oma teadmiseid digikasutajana https://noor.targaltinternetis.ee/testi-oma-teadmisi/</p>	<p>ning rühmakaaslaste tagasiside alusel.</p> <p>Suuline ja kirjalik sõnaline hindamine, kaasõpilaste hindamine</p> <p>Anda õpilastele vormid, kus nad saavad hinnata oma tööd vastavalt etteantud kriteeriumidele. See võib hõlmata näidete valiku põhjendamist, analüüsi põhjalikkust, tajuveadega tegelemist ja selgituste selgust.</p> <p>Paaride või rühmade tagasiside</p>
---	--	--	--	--

Demokraatlik riik ja valitsemine - kuidas demokraatlikud väärtused aitavad tagada kodanike heaolu ning õigusriigi toimimist.

Demokraatia toimimine igapäevases elus. Põhifookus: demokraatlik otsustusprotsess kogukonnas ja selles osalemine.

<p>ÕPILANE: loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;</p> <p>toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;</p> <p>teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;</p> <p>analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;</p>	<p>Mõisted: osalusdemokraatia, otsedemokraatia, esindusdemokraatia, referendum, vabad valimised, üldised valimised, ühetaolised valimised, valimisüsteem, hääleõigus, hääletamine, eelhääletamine, valimiskünnis, boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses;</p> <p>Demokraatia aluspõhimõtted ja väärtused. Kogukonna ja demokraatia seos noore elu ja tulevikuga.</p> <p>Õpe saab toetada koolidemokraatia edendamist nt läbi kooli kaasava eelarvestamise,</p>	<p>Aintevaheline lõimig: geograafia</p>	<p>Uurimuslik õpe. Tutvuda, millised vabauhendused tegutsevad kodukandis. Uurida nende kohta.</p> <p>Töö piltidega: Tahvlile panna erinevate Eesti erakondade logod ilma nimedeta. Arutlev vestlus: mida võib logode pealt nende maailmavaate kohta välja lugeda? millistele erakondadele need logod kuuluvad? Kuidas logo (sümbolid, värvid jms) võiks peegeldada erakonna maailmavaadet? Arutlev vestlus: Milliste ideede alusel on erakondasid jagatud parem- ja vasakpoolseteks? Projektõpe:(valimis)debati korraldamine koolis. Kui on tegemist perioodiga vahetult enne valimisi, siis esmalt koos õpilastega tutvuda erakondade peamiste (valimis)lubadustega. Kutsuda kooli erinevate erakondade/valiisliitude esindajad nende teemade üle debateerima.</p>	<p>Hindamine võib toimuda läbi suulise tagasiside, arutelude või portfoolio kaudu, kus õpilased esitavad oma projekti, selgitavad oma valikuid ja protsessi ning vastavad küsimustele. Numbrilise hindamise korral võib kasutada skaalasid vastavalt eesmärkidele ja projekti tulemustele, kuid oluline on anda õpilastele ka võimalus selgitada oma valikuid ja tööprotsessi.</p>
---	---	--	---	--

	õpilasesinduse tegevuse koolielu korraldamisel jne		<p>Valimiste vahelisel ajal võib debatt toimuda hetkel kogukonnas/ühiskonnas olulistel teemadel. Anda õpilastele erinevad rollid (moderaatorid, kes debatti juhivad; faktikontrollid, kes jälgivad, et ei kasutataks valeväiteid ja ilmset demagoogiat; tehniline tugi, ajakirjanikud/fotograafid, kes sündmust jäädvustava. Debati järel teha ühine analüüs kogu protsessist.</p> <p>Liftikõne demokraatlikule ühiskonnale. Tavapärases tähenduses on nn liftikõne on hästi läbimõeldud, sisutihe ja korduvalt läbi harjutatud lühike (kuni 1 minut pikk - kuna liftiga jua reeglina kauem ei sõida) ülevaade inimese enda kohta, rõhuasetusega sellel, mis on sinus head ja mil viisil sinust kasu saaks olla. Aga liftikõne vormi võib kasutada ka mitte ainult enda vaid ka mõne idee n-ö mahamüümiseks.</p> <p>Ülesanne: Kujutle, et</p>	
--	--	--	---	--

			<p>sõidad liftis ühe kõikvõimsa olendiga, kelle määrata on inimühiskonna edasine saatus. Ülesanne on talle maha müüa idee demokraatiast kui parimast võimalikust valitsemisviisist.</p> <p>Nimeta 3–5 demokraatlikku ja 3–5 mittedemokraatlikku riiki. Millistes maailmajagudes Sinu nimetatud riigid asuvad? Kus on neid kõige enam? Näita neid kaardilt.</p>	
<p>Demokraatia toimimine igapäevases elus. Põhifookus: demokraatia ohud - korruptsioon demokraatliku ühiskonna õnnestajana.</p>				
<p>ÕPILANE: selgitab avaliku konkursi tähtsust; toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis</p>	<p>Mõisted: õigusriik, korruptsioon</p>	<p>Ainetevaheline lõiming: kunst, emakeel, kirjandus:</p>	<p>Meemide või koomiksrite koostamine korruptsiooni ja onupojapoliitika teemadel. Metoodika: http://www.comix4equality.eu/pdf/toolkit/comix4equality-toolkit-ee-web.pdf</p> <p>Ideekaardi koostamine teemal „korruptsioon“</p>	

<p>sellele oma võimaluste piires vastu seisma;</p> <p>toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;</p>			<p>Arutlev vestlus, kumba korruptsiooni põhjustest esineb tänapäeva ühiskonnas rohkem, kas tegutsemist omakasu huvides (materiaalne, rahaline kasu) või onupojapoliitikat (näiteks sugulase või hõimlase eelistamist mõnele ametikohale). Too mõne juhtumi kohta ka näide.</p> <p>Töö meediaga: õpilased otsivad meediast näiteid demokraatlike reeglite eiramisest kogukonna/riigi juhtimises - arutletakse, kes ja mille vastu eksis, kuidas olukorda oleks saanud lahendada teisiti.</p>	
<p>Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõtte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda. Põhifookus: demokraatliku riigi toimimine (sh EL kontekstis)</p>				
<p>ÕPILANE: selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;</p>	<p>Võimude lahususe printsiip ja kuidas seda demokraatlikus ühiskonnas rakendatakse. Võimuharude eristamine ja nende</p>	<p>Üldpädevused: Digipädevus, õpipädevus</p> <p>Ainetevaheline lõiming – ajalugu, eesti keel.</p>	<p>Skeemi koostamine: õpiku teksti toel koostada <u>voimude lahususe skeem.pdf</u></p> <p>Juhtumiuuring (rühmatöö): Õpilased</p>	<p>Võimude lahususe skeemi koostamisel võib hindamisel keskenduda järgmistele aspektidele:</p> <p>Skeemi struktuur: Hindamisel vaadake, kuidas on</p>

<p>teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;</p> <p>nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;</p> <p>teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;</p> <p>teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.</p>	<p>ülesanded.</p> <p>Põhiseaduslikud institutsioonid: Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohalik omavalitsus ja kohtud, nende peamised ülesanded.</p> <p>Mõisted: õigusriik, võimude lahusus, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, põhiseaduslik institutsioon, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, President, õiguskantsler, riigikontroll, kohalikomavalitsus, kohus, EL Parlament, EL Komisjon, EL Ülemkogu, ministeerium, riigiamet, põhiseadus, menetlus</p>		<p>otsivad meediast näiteid (võib lisada ajalise piirangu – nt viimase 3 aasta näited) , kus võimude lahususe põhimõtet on mõnes riigis rikutud. Õpilased analüüsivad gruppides probleemi (probleemi kirjeldus; faktid, mis tõestavad probleemi olemasolu; probleemiga kaasnevad ohud demokraatia toimimisele; võimalikud lahendused) ning jagavad teiste gruppidega oma tulemusi.</p> <p>Töö põhiseadusega: Õpilased otsivad põhiseaduse VII peatüki abil, kuidas sünnivad riigis seadused? (kasuta kindlasti §102, §103, §104 § 107, §108); Millised peatükid selgitavad (kirjuta sobivate peatükkide nimed): A) seadusandliku võimu toimimist B) täidesaatva võimu toimimist</p>	<p>õpilased suutnud luua skeemi võimude lahususe kohta. Kas skeem on selge, loogiline ja struktureeritud vastavalt õpiku tekstis esitatud ideedele?</p> <p>Oluliste mõistete ja seoste esitamine: Kas õpilased suudavad skeemil selgelt esitada olulisi mõisteid ja seoseid võimude lahususe kontseptsiooni kohta, mis on õpiku tekstis käsitletud? Kas nad on suutnud edukalt välja tuua seosed ja suhted erinevate võimude vahel?</p> <p>Visuaalne esitus: Hindamisel võiks arvestada ka skeemi visuaalset külge. Kas skeem on esitatud selgelt ja visuaalselt kujundatud nii, et see oleks kergesti mõistetav ja jälgitav?</p> <p>Teksti ja visuaali tasakaal: Kui õpilased on lisaks skeemile</p>
---	--	--	---	--

			<p>C) kohtuvõimu toimimist</p> <p>Töö tekstiga: õpikule ja teistele materjalidele nt(<u>EL ja mina</u>) toetudes võrrelda Eesti parlamendi töökorraldust EL parlamendi omaga - leida sarnasusi ja erinevuseid.</p> <p>Projektõpe: 1. Õpilastele antakse lähemaks uurimiseks üks EL riik, kus on kehtestatud võimude lahususe põhimõte. 2. Põhiseaduse uurimine. Õpilased tutvuvad riigi põhiseadusega (kasutades selleks vajadusel vabavarana olemasolevat tõlketarkvara), et leida sealt võimude lahususe põhimõtet puudutavad sätted ja artiklid. 3. Skeemi koostamine: Õpilased uurivad, kuidas riigis täpsemalt toimib seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim ning selgitavad välja, kuidas erinevad võimu harud omavahel suhtlevad ning</p>	<p>kasutanud ka teksti, siis vaadake, kuidas on tekst ja visuaalne element omavahel tasakaalus. Kas tekst täiendab skeemi ja aitab selgitada või täpsustada esitatud visuaalset infot?</p>
--	--	--	---	--

			<p>milliseid ülesandeid kannavad.</p> <p>4. Juhtumiuuring: Õpilased otsivad juhtumi, kus võimude lahususe põhimõtet on riigis rakendatud või rikutud.</p> <p>5. Raporti koostamine. Õpilased koostavad lühikese raporti (lähtudes koolis kasutatavast õpilastööde vormistamise juhendist), kus kirjeldavad oma uurimistulemusi. Sh selgitavad, kuidas võimude lahususe põhimõte toimib, millised on selle eelised ja väljakutsed kaasaegses demokraatias ning milliseid õppetunde on ehk ajaloost saadud.</p> <p>6. Minikonverents. Õpilased esitavad oma raportid, millele järgneb juhitud temaatiline arutelu. Selline projektiõpe võimaldab õpilastel sügavamalt mõista võimude lahususe põhimõtte toimimist reaalses maailmas ning õppida selle rakendamise</p>	
--	--	--	---	--

			keerukust ja väljakutseid. Samuti aitab see arendada analüütilisi oskusi ja aruteluvõimet teemal, mis on demokraatliku valitsuse aluseks.	
Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõtte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda. Põhifookus: demokraatliku võimu toimimine minu kodukohas (ja minu võimalus otsustusprotsessidesse kaasatud olla)				
<p>ÕPILANE: selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;</p> <p>loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;</p> <p>toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;</p> <p>teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;</p> <p>nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;</p>	<p>Valdade ja linnade ülesanded kogukonna igapäevaelu korraldamisel.</p> <p>Kohaliku omavalitsuse ülesanded. Osalusdemokraatia</p> <p>Õppimine peaks lähtuma just kohalikest oludest, olema praktiline, nii et õppija seostaks õpitavat enda elu ja kogemustega.</p> <p>Mõisted: kohalik omavalitsus, volikogu, linnaepea, vallavanem, linna-</p>	<p>Üldpädevused: ettevõtlikkuspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, õpipädevus</p> <p>Ainetevaheline lõiming – inimeseõpetus, eesti keel.</p> <p>Läänemaa eripärast lähtuvalt koostöö kohaliku omavalitusega. Võimalusel õppekäik KOVi või kutsuda mõni külalisesineja.</p>	<p>Töö seadusega: tutvuge Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus § 6 , mis nimetab KOV ülesandeid. leidke ühiselt näiteid, mida kohalik võim nimetatud valdkondades on teinud, abiks KOV kodulehekülj.</p> <p>Paaristöö: <u>Diskussioonivõrgu (ämblik) meetodil</u> arutada noorte valimisõiguse teemal. 2016. aastal muudeti põhiseadust ning KOV-i valmistel anti valimisõigus 16-aastastele noortele. Mis võis olla selle muudatuse põhjuseks? Kas see samm</p>	<p>Hindamisel võib arvestada, kui hästi õpilased on mõistnud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 sisu ja sellest tulenevaid kohaliku omavalitsuse ülesandeid. Kas nad suudavad välja tuua peamised valdkonnad ja ülesanded seaduse alusel?</p> <p>Allikate kasutamine: Hindamisel võiks arvestada ka allikate kasutamist, näiteks kohaliku omavalitsuse veebilehe kasutamist näidete leidmisel. Kas õpilased on suutnud kasutada</p>

<p>teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;</p> <p>analüüsib enda võimalusi kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel</p>	<p>/vallvalitsus, eelarve, kohalikud maksud, kaasav eelarve, noorte volikogu, osalusdemokraatia, rahvaalgatus</p>		<p>oli õigustatud? Põhjendada</p> <p>Töö allikatega: rühmatöö: tutvuge oma KOV eelarvega ning võrrelge seda mõne teise KOV eelarvega. Võrdle, mille poolest sarnanevad ja mille poolest erinevad kahe valla tulud. Millised maksud laekuvad kohalikku eelarvesse? Kui suure osa tuludest moodustavad maksud? Kuidas on omavahel seotud valla elanike arv ja eelarve suurus?</p>	<p>usaldusväärseid allikaid ja tuua välja asjakohaseid näiteid?</p> <p>Hindamine võib toimuda näiteks arutelude, esitluste või kirjalike tööde kaudu, kus õpilased esitavad oma leitud näiteid ja selgitavad, kuidas need seonduvad seaduses nimetatud ülesannetega. Oluline on anda õpilastele tagasisidet nende töö tugevuste ja nõrkuste kohta ning juhiseid edasiseks arenguks.</p>
<p>Kodanikuühiskond - mida annab vabakonnas osalemine ning kuidas rahva tahet maksma panna. Põhifookus: osalemise tahte tekitamine.</p>				
<p>ÕPILANE:</p> <p>analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;</p> <p>toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;</p>	<p>Kodanikuühiskonna roll demokraatia tagamisel. Vabaühenduste eesmärgid ja toimimise põhimõtted. Õppekeskmeks võiks olla õppijate praktiline suunamine mingi algatuse</p>	<p>Üldpädevused: digipädevus, suhtluspädevus, ettevõtlikkuspädevus</p> <p>Ainealane lõiming: muusika, kunst, kirjandus</p>	<p>Korralda klassis arvamusefestival teemal „Meie kogukonna mured ja rõõmud“. Ideekorje etapil tuleta meelde, millega tegeles kohalik omavalitsus. Tutvuge arvamusefestivali hea arvamustavaga ning järgi arutelu käigus seda.</p>	<p>Arutluse hindamine</p> <p>Erinevate ülesannete hindamine.</p>

<p>teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.</p>	<p>loomisele kogukonnas või kaasalöömine mõne kodanikuorganisatsiooni tegemistest nt läbi kogukonnapraktika, õpilasomavalitsuse tegevuse vms. Õpe peaks kaasa aitama väärtuskavatuisele edendamisele (nt: hoolivus, vabadus, demokraatia, ettevõtlikkus, kultuuriline mitmekesisus, keskkonna jätkusuutlikkus, solidaarsus, vastutustundlikkus).</p> <p>Mõisted: kodanikuühiskond, vabakond, huvirühmad, erakond/partei, rahvaalgatus, streik, boikott, märgukiri, miiting, ühiskonnakriitika, polariseerumine.</p>		<p>Õpilased leiavad ühiskonnakriitilist muusikat/kunstiteoseid/luulet jms ning selgitavad teineteisele selle loomise tausta ning sõnumit. Ühiselt valitakse enam puudutanud teos.</p> <p>Projektõpe: koostöös mõne kohaliku vabaühenduse, sotsiaal- või haridusasutusega heateo päeva korraldamine. Päev võib hõlmata, nt kas vanuritele/lastele jm esinemist, nendega ühist ajaveetmist; millegi korrastamist vms- variante on palju. Projekt eeldab klassis ajurünnakut teemafookuse leidmiseks; rollide jagamist ja vastutusala kokku leppimist ning õpilaste eneserefleksiooni ja tulemuste analüüsi.</p> <p>Külalistund: mõne kohaliku noorteorganisatsiooni (noortevolikogu vms) esindaja külla kutsumine.</p>	
---	--	--	--	--

			<p>Tunnis mõelda esmalt küsimused, millele soovitakse vastust.</p> <p>Arutluse kirjutamine teemal: “Aktiivne kodanik muudab kodukohta/maailma”</p>	
<p>Ärisektori toimimine - milline on riigi roll majanduse reguleerimisel, kuidas olla ise ettevõtlik, saada hakkama (töö)turu kontekstis ning olla rahatark.</p>				
<p>Turumajanduse olemus ja riigi roll selles. Põhifookus: kuidas tekib ühiskonnas tulu ning mõistab, kuidas toimib heaoluriik. Teab, mille alusel rüü tulu ümber jagab.</p>				
<p>ÕPILANE: kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;</p> <p>teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;</p> <p>teab, mis on sotsiaalne ettevõtetus, ja toob näiteid selle võimalustest;</p> <p>järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.</p>	<p>Mõisted: ressurss, majandussüsteem, vaba turg, monopol, osaühing, äriplaan, kasum, kahjum, teaduspõhine majandus, heaoluriik, riigieelarve, otsesed maksud, kaudsed maksud, tuludeklaratsioon, sotsiaalne ettevõtetus, õiglane kaubandus, eksport, import.</p> <p>Tulu tekkimine ühiskonnas. Heaoluühiskond ja tulude jaotamine.</p>	<p>Üldpädevused: ettevõtlikuspädevus, suhtluspädevus</p> <p>Ainetevaheline lõiming: geograafia, võõrkeeled, matemaatika, tehnoloogia</p>	<p>Arutlev vestlus: Ennustame, millised on sinu meelest tulevikutooted ja teenused, mida igapäevaselt kasutama hakkame? Milliseid teadmisi nende loomine eeldab?</p> <p>Rühmatöö: äriplaani koostamine - Esmalt vaadatakse ära e-külastund Karl Oskar Haak - Kuidas koostada äriplaani? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-koostada-ariplaani-2/ Edasi</p>	<p>Rühmatöö hindamisel võiks arvestada järgmiste aspektidega:</p> <p>Äriplaani struktuur ja detailid: Hindamisel vaadake, kui hästi on äriplaan struktureeritud vastavalt antud juhendile. Kas kõik küsimused on piisavalt põhjalikult käsitletud?</p> <p>Probleemi ja sihtrühma määratlemine: Kuidas on rühm suutnud määratleda probleemi, mida nende toode/teenus lahendab? Kas nad on</p>

	<p>Sotsiaalne ettevõtlus. Õiglane kaubandus. Väärtustab ausat maksumaksmist ja mõistab maksude vajalikkust ühiskonna toimimiseks.</p>		<p>valitakse valdkond, kus soovitakse hakata tulu teenima. Edasi mõeldakse küsimustele: A) Millist probleemi aitab teie toode/teenus lahendada ehk kes on võimalikud tarbijad ehk kes hakkavad kaupu või teenuseid kasutama? B) Milliseid kaupu/teenuseid toota ja millises mahus tuleks seda teha? C) Kuidas toota või pakkuda teenust nii, et see oleks kõige tõhusam? D) milliseid ressursse selleks vajate? E) Kui kerge on minu poolt pakutavat toodet või teenust järele teha? F) Kui suur on konkurents ning millised on minu eelised? G) Kas mul on häid tutvusi ja kontakte, mis soodustavad projekti elluviimist jms? H) Milliseid oskusi äriidee elluviimine minult nõuab? Lõptulemust tutvustavad kõik rühmad klassile. Kuulavad rühmad peavad sõnastama hea nõuande, kuidas võiks</p>	<p>selgelt identifitseerinud sihtrühma ja selle vajadusi?</p> <p>Toote/teenuse kirjeldus ja tootmise/tarnimise tõhusus: Hindamisel võiks arvestada, kui hästi on kirjeldatud, milliseid kaupu/teenuseid toodetakse ja kuidas seda tehakse või pakutakse nii, et see oleks tõhus.</p> <p>Ressursid ja konkurentsieelis: Kuidas on rühm mõelnud vajalike ressursside üle ning millised on nende konkurentsieelised? Kas nad on suutnud analüüsida konkurentsi ja välja tuua oma eelised?</p> <p>Koostöö ja praktilisus: Kui tõhusalt on rühm koostööd teinud äriplaani koostamisel? Kui praktiline ja teostatav on nende äriidee, arvestades</p>
--	---	--	--	---

			<p>esitletavat äriplaani teha veelgi paremaks.</p> <p>Töölehed: lahendada sobivaid harjutusi <u>e-koolikotist " Edu ja tegu"</u></p> <p>Tööleht: Vaadake <u>e-tundi „Kuhu kulub riigi raha?“</u> Arutlev vestlus: tuua välja kolm valdkonda, millele kulub riigil kõige enam raha. Selgitada, miks just need valdkonnad neelavad enamiku riigi rahast. Täita tunni juurde kuuluv tööleht.</p> <p>Uute mõistete õppimine läbi arvamusekirjutamise: õpilased kirjutavad arvamuse teemal „Mida riik saab teha selleks, et soodustada vaba ettevõtlust?“ kasutades uusi mõisteid õpikust</p> <p>Rahamäng Cashy: https://www.cashygame.com/</p>	<p>ressursse ja konkurentsikeskkonda?</p> <p>Äriplaani esitus ja parandusettepanekud: Kuidas rühm on suutnud oma äriplaani klassile tutvustada? Kas nad suudavad selgelt ja veenvalt oma ideed esitleda? Kuulajad võivad anda tagasisidet, mis võiks äriplaani veelgi paremaks muuta.</p> <p>Hindamisel võib kasutada hindamisskaalasid, et hinnata iga kategooria vastavust ettenähtud kriteeriumitele. Lisaks võiks anda rühmadele tagasisidet nende äriplaanide tugevuste ja nõrkuste kohta ning soovitusi edasiseks arenguks. Arutelud ja tagasisidevoorusid saab kasutada ka selleks, et rühmad saaksid üksteise äriplaane hinnata ja soovitusi anda.</p>
--	--	--	---	---

Tööturg. Põhifookus: noored ja täiskasvanud tööturul

<p>ÕPILANE: analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;</p> <p>analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.</p>	<p>Mõisted: tööturg, tööandja, töövõtja, brutopalk, netopalk, tööleping, ümbrikupalk, CV</p> <p>Töösuhe ja selle loomine. Riskid tööturul. CV loomine, motivatsioonikiri.</p> <p>Teema avamine peaks noore vaatest olema väga praktiline hõlmates endast näiteid CV loomisest, töölabirääkimise simulatsioonist, töölepingu koostamisest jms.</p>	<p>Üldpädevused: matemaatikapädevus, digipädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, õpipädevus.</p> <p>Ainetevaheline lõiming: geograafia, kunst, emakeel</p>	<p>Koosta rühmaga plakat/esitlus/video teemal „Noorte töövõimalused“.</p> <p>Noorte tööturu andmetega tutvumine Statistikaameti kodulehelt. Arutlev vestlus: Miks on kriiside ajal just noortel suurem oht jääda töötuks? Mis võiksid olla need põhjused, et osa noori ei õpi ega tööta?</p> <p>Paaristöö: CV/ töölepingu koostamine väljamõeldud tegelase profiilist lähtuvalt</p> <p>Tööintervjuu simulatsioon AI-tehnoloogiat kasutades - paluda AI koostada küsimused inimesele, kes on tulnud tööintervjuule. Vastata neile online. Tulemuste analüüs paarilistega - mis oli intervjuu ajal keeruline?</p> <p>Paaristöö: Enesetuvustuse loomine. Tutvutakse <u>tekst iga enesetuvustuse loomisest</u> Õpilased</p>	<p>Tööintervjuu simulatsioon kasutades AI-tehnoloogiat hindamine:</p> <p>AI poolt koostatud küsimuste kvaliteet: Hindamisel võib arvestada, kui hästi AI suutis koostada tööintervjuu küsimusi. Kas küsimused olid asjakohased, selged ja seotud töökohaga? Kas küsimused olid mingis osas kallutatud (nt on korduvalt välja toodud probleem, et AI eelistab sellistes simulatsioonides meeskandidaate).</p> <p>Vastused ja nende sobivus: Kuidas vastasid intervjuu küsimustele? Kas vastused olid piisavalt selged, põhjendatud ja seotud küsimustega? Kas suudeti demonstreerida oskusi ja teadmisi vastavalt küsimustele?</p>
---	---	--	---	---

			<p>koostavad endale videovormis enesetutvustuse. Selleks Tutvustavad paarilise vastastikku oma enesetutvustusi.</p> <p>Refleksiooni ülesanne – koostada SWOT analüüs teemal "Mina töötajana".</p>	<p>Võime töötada AI-ga: Kuidas õnnestus õpilastel kasutada AI-d vastuste andmiseks? Kas nad suutsid hõlpsalt ja efektiivselt kasutada antud tehnoloogiat?</p> <p>Koostöö ja suhtlusoskus: Kui hästi suutsid õpilased koos paarilistega töötada ja suhelda olukorra lahendamisel? Kas nad suutsid jagada ideid, leida lahendusi ning analüüsida keerukaid olukordi koostöös?</p>
<p>Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine. Põhifookus: oma kulude ja tulude teadlik planeerimine</p>				
<p>ÕPILANE: analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist; selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;</p>	<p>Mõisted: inflatsioon, intress, investering, krediidi kulukuse määr, eelarve, ostubuum, tarbijakaitse, tootemärgised, ostujõud</p> <p>Vastutustundlik rahaasjade planeerimine.</p>	<p>Üldpädevused: suhtluspädevus, ettevõtluspädevus, väärtuspädevus, kodanikupädevus</p> <p>Ainetevaheline lõiming: matemaatika, emakeel</p>	<p>Videode vaatamine (5 sammu korras <u>rahaasjadeni</u>) teemal, kuidas planeerida rahaasju ja kuidas koostada isiklikku eelarvet.</p> <p>Isiklik eelarve koostamine.</p> <p>Töölehed: E-külalistund Rasmus</p>	<p>Investeerimise teemalise rühmatöö hindmaine.</p> <p>Eelarve koostamine</p>

	<p>Laenamine</p> <p>Investeeringimine</p> <p>Eelarve koostamine</p> <p>Õppes peaks kasutama palju praktilisi tegevusi, külalistunde jms.</p>		<p>Heinla - Kuidas raha planeerimine mulle kasuks tuleb? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-raha-planeerimine-mulle-kasuks-tuleb-2/ täita tööleht.</p> <p>Rahamäng Cashy: https://www.cashygame.com/</p> <p>Liikumisülesanne: arvamusjoon: õpilased hindavad ennast viiepunktiskaalal, kui hästi oskavad nad enda meelest rahaga ümber käia. Liikumisjoone koostamine teemal, kas ma olen säästja või tarbija. Reflekteerimisülesanne, mis on minu valikute +/-?</p>	
--	--	--	--	--

Eesti ja maailm: kuidas rahvusvaheline olukord Eestit mõjutab ning kuidas väikeriik saab oma huve rahvusvahelistes suhtluses teostada. Põhifookus: kuidas Eesti oma huve rahvusvahelises suhtluses realiseerib.

<p>ÕPILANE: analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid; selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid; teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga; teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.</p>	<p>Mõisted: Euroopa Liit, EL Parlament, EL Komisjon, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO), ÜRO, euro, diplomaatia, humanitaarabi organisatsioonid, Eesti ja rahvusvahelised suhted. Eesti kuulumine EL ja NATO-sse.</p>	<p>Üldpädevused: digipädevus, õpipädevus, väärtuspädevus Ainetevaheline lõiming: ajalugu, muusika, geograafia</p>	<p>Maakaartide tundmine: õpilased kannavad kontuurkaardile EL liikmesriigid. Otsivad internetist teavet ja märgivad *(tärniga) kaardile riigid, kus on kasutusel euro. Selgitavad mis on Schengeni ala ja toovad näiteid, millist igapäevast kasu see meile annab.</p> <p>Mitmetel rahvusvahelistel organisatsioonidel on oma hümn (nt EL, ROK) - kuulake neid ja uurige nimetatud palade päritolu. Arutlege, miks just nimetatud palad on valitud hümniks? Mis sõnumit ta kannab?</p> <p>Töö piltidega: Tööleht rahv.organisatsioonide lippudega (EL, NATO, ÜRO).</p>	
--	---	--	--	--